

PETFORM

10. Yıl

“Türkiye’nin Enerji Görünümü Işığında Doğalgaz Piyasasının Liberalizasyonu”

Nusret Cömert

Yönetim Kurulu Üyesi ve Eski Başkanı

TUROGE 2011

16 Mart 2011

Ankara

PETFORM Hakkında

2000 yılında kurulan PETFORM, geçtiğimiz 10 yılda Doğalgaz Piyasası Kanunu ve Türk Petrol Kanunu başta olmak üzere tüm enerji mevzuatı değişikliklerinde özel sektör ile kamu kurumları arasında kilit rol oynamıştır.

PETFORM üyelerinin 2 ana faaliyet alanı:

- Arama – Üretim Sektörü
- Doğalgaz Piyasası

PETFORM Üyesi 45 Enerji Şirketi

- AKENERJİ
- AKSA DOĞALGAZ
- ALADDIN MIDDLE EAST
- ATTİLA DOĞAN İNŞAAT
- AVRASYA GAZ
- AYGAZ DOĞAL GAZ
- BM İNŞAAT
- BOSPHORUSGAZ
- BP
- ÇALIK ENERJİ
- DOĞAL ENERJİ
- EDISON
- EGE GAZ
- ENEL
- ENERCO ENERJİ
- ENERJİSA
- ENI
- E.ON RUHRGAS
- ERDGAZ
- EWE ENERJİ
- EXXONMOBİL
- GENEL ENERJİ
- GÜNEY YILDIZI PETROL
- IBS RESEARCH
- NATURGAZ
- N.V.TURKSE PERENCO
- OMV
- OPALİT
- PALMET
- PETOİL
- PETROL OFİSİ
- POZİTİF DOĞALGAZ
- SHELL ENERJİ
- SOCAR & TURCAS ENERJİ
- SOYAK ENERJİ
- STATOIL
- TEKFEN İNŞAAT
- TEMİ
- THRACE BASIN
- TIWAY TURKEY
- TOTAL
- TRANSATLANTIC TURKEY
- TURCAS
- TURUSGAZ
- ZORLU DOĞALGAZ

PETFORM Üyelerinin Türkiye Ekonomisine Katkısı (2010)

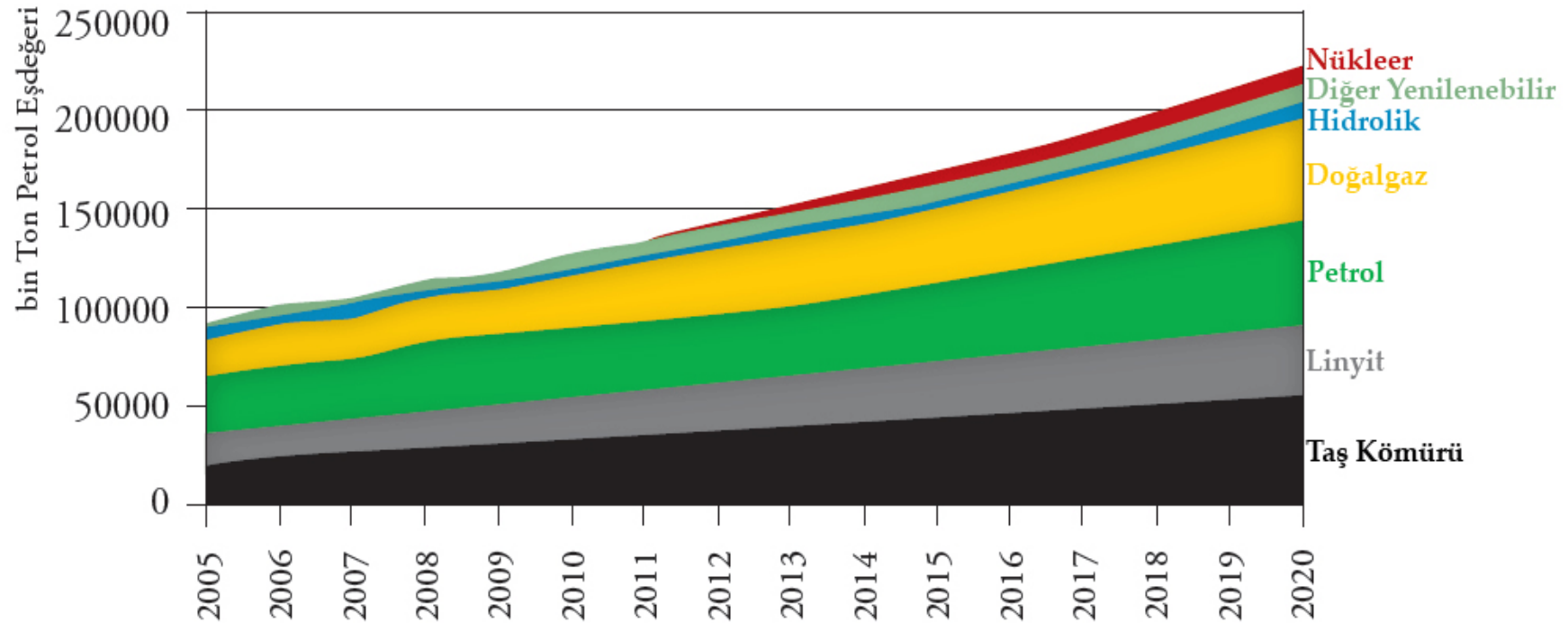
Toplam Ciro : 55,4 milyar TL

(GSYİH'nin %5'i)

Toplam Vergi : 3,1 milyar TL

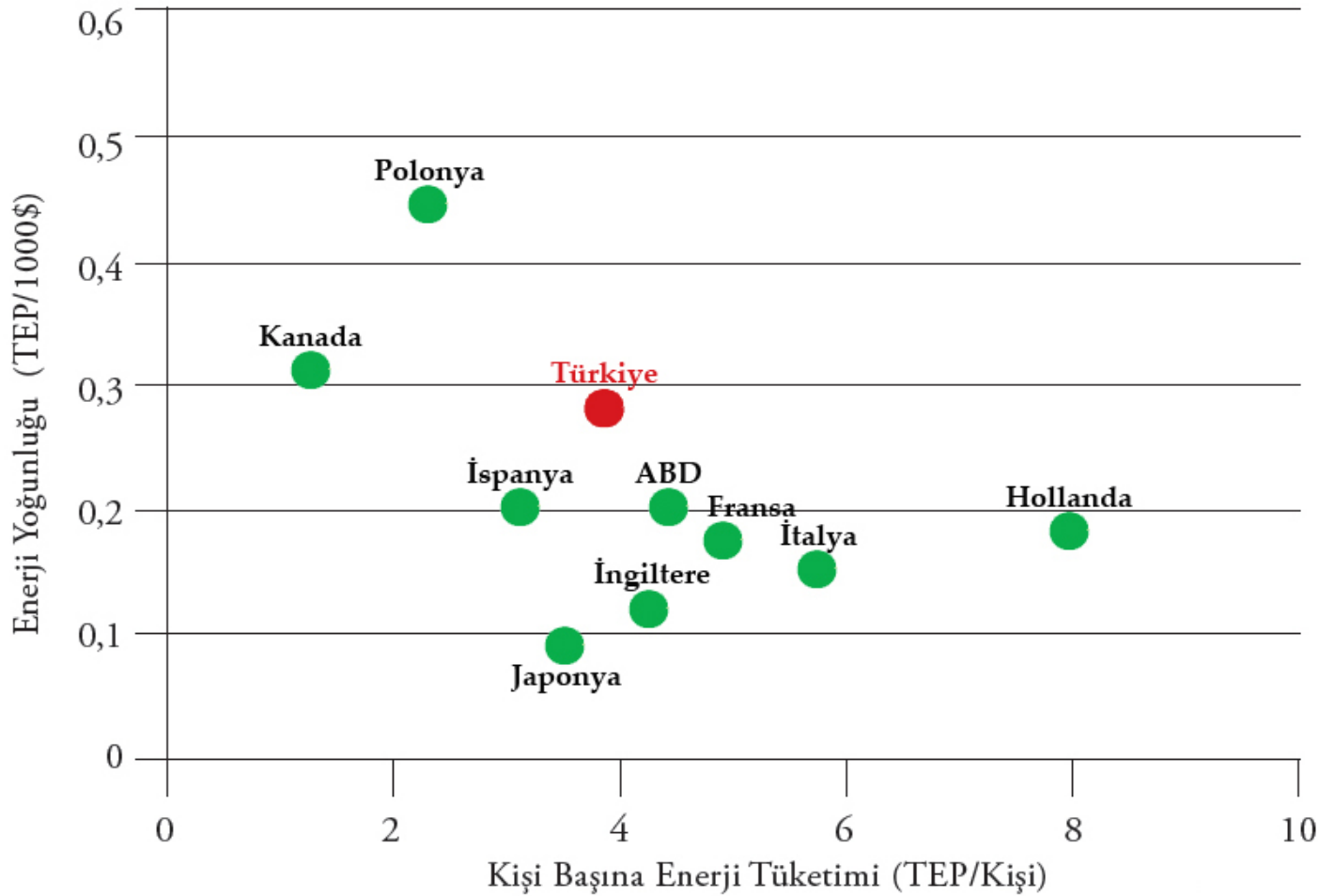
Toplam İstihdam : 31.200 kişi

Türkiye'nin Kaynak Bazında Enerji Talebi (2005 – 2020)

Kaynak: Türkiye Enerji Verimliliği Raporu (2010)

Enerji Yoğunluğu & Kişi Başına Enerji Tüketimi Karşılaştırması

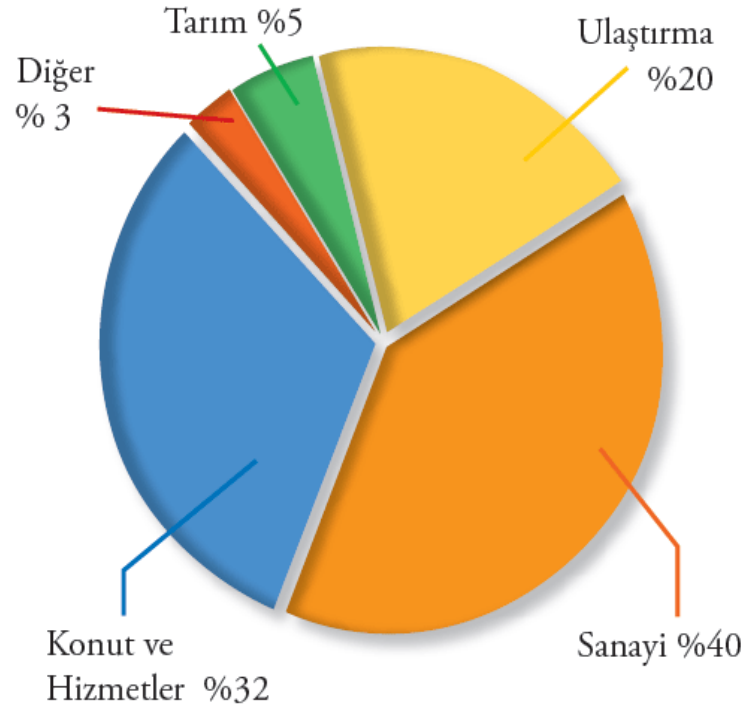
Kaynak: Türkiye Enerji Verimliliği Raporu (2010)

Enerji & Elektrik Kullanımının Dağılımı (2009)

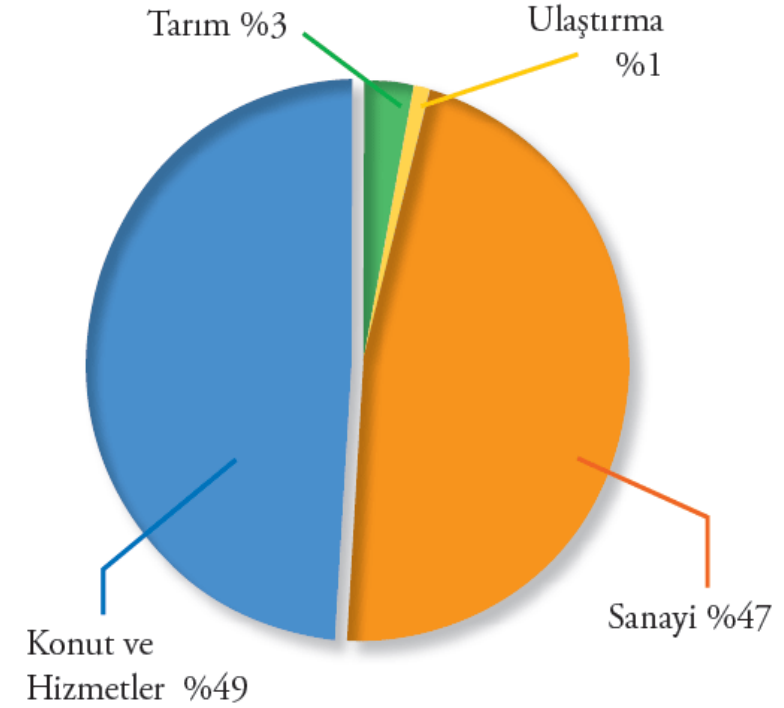

Türkiye Toplam Enerji Kullanımı

Elektrik, Petrol Gaz ve Kömür toplam

Türkiye Elektrik Kullanımı

Enerji Talebi & Yerli Üretim Dengesi (1990 – 2009)

	1990	1995	2000	2005	2009
Talep (milyon tep)	52,9	80,5	91,3	100,8	106,1
Üretim (milyon tep)	25,6	26,7	26,1	24,5	30,3
İthalat (milyon tep)	30,9	39,7	56,3	73,4	82,1
İhracat (milyon tep)	2,1	1,9	1,5	5,1	6,8
İhrakiye (milyon tep)	0,3	0,4	0,4	0,6	0,6
Net İthalat (milyon tep)	28,4	37,3	54,2	67,6	74,7
Yerli Üretimin Talebi Karşılama Oranı (%)	48,1	42,0	33,1	26,9	28,5

Kaynak Bazında Birincil Enerji Üretim – Tüketimi (2009)

Kaynaklar	Kömür + Linyit	Diğer Katı Yakıt	Petrol	Doğalgaz	Yenilenebilir	Toplam
Birincil Enerji Üretimi (milyon tep)	16,9	5,1	2,3	0,6	5,2	30,3
Birincil Enerji Üretimindeki Payı (%)	55,9	17,0	7,8	2,1	17,2	100,0
Birincil Enerji Tüketimi (milyon tep)	30,4	7,1	30,5	32,8	5,2	106,1
Birincil Enerji Tüketimindeki Payı (%)	28,7	6,7	28,8	31,0	5,0	100,0
Üretimin Tüketimi Karşılama Oranı (%)	55,6	72,0	7,7	2,0	100,0	28,5

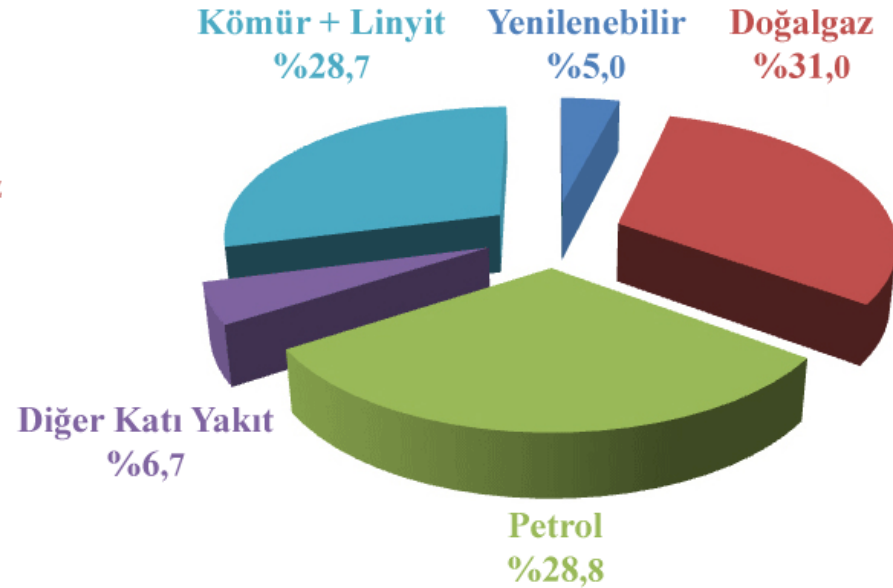
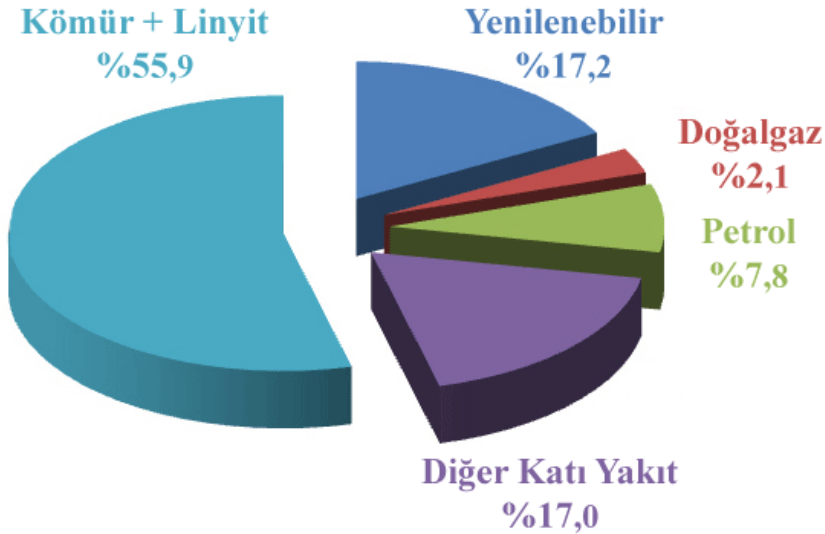
Kaynak: ETKB

Birincil Enerji Üretim – Tüketim Dağılımı (2009)

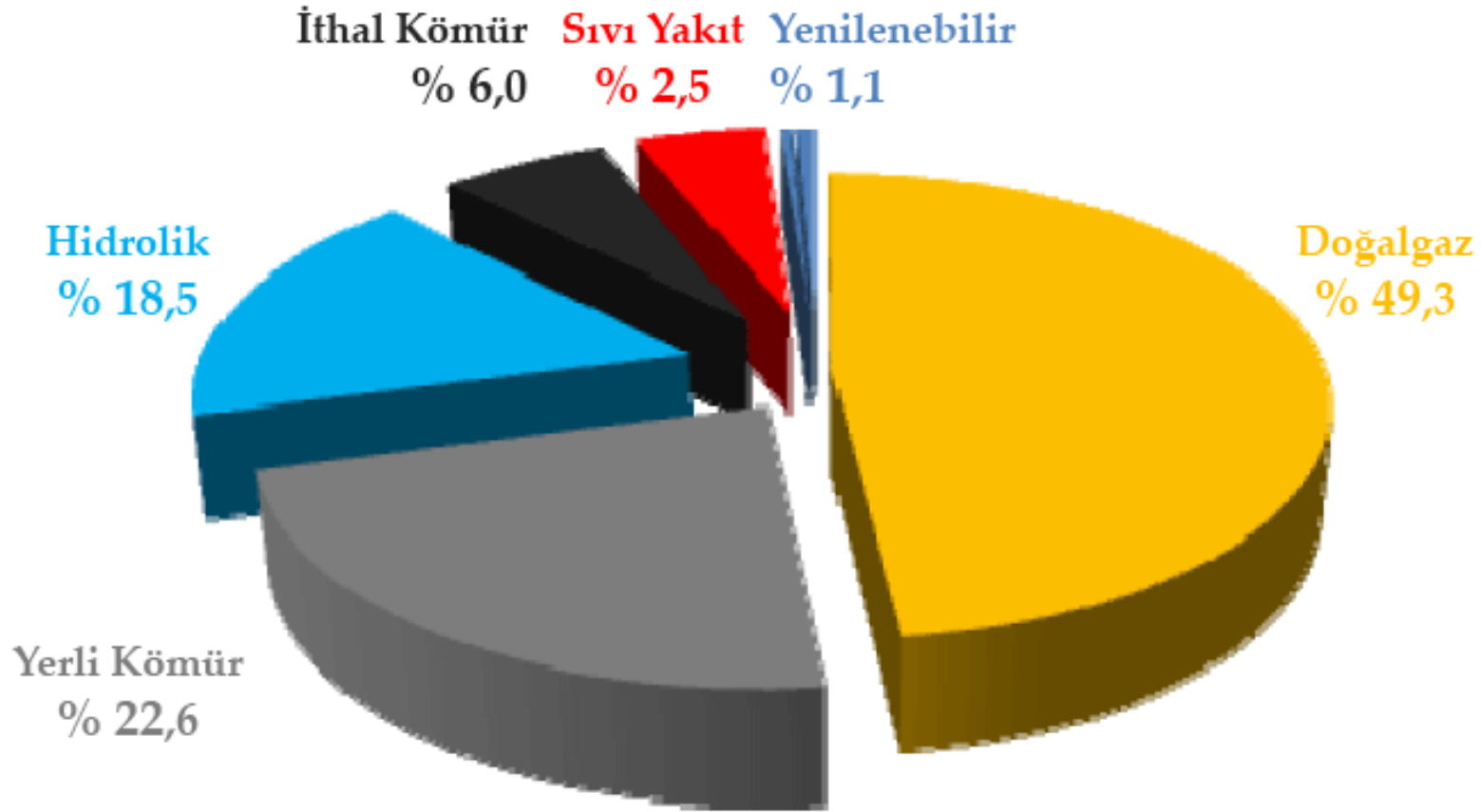
Üretim Dağılımı
(30,3 milyon tep)

Tüketim Dağılımı
(106,1 milyon tep)

İthal Enerji Kaynaklarının Payı: %71,5

Kaynak Bazında Elektrik Üretimi (2009)

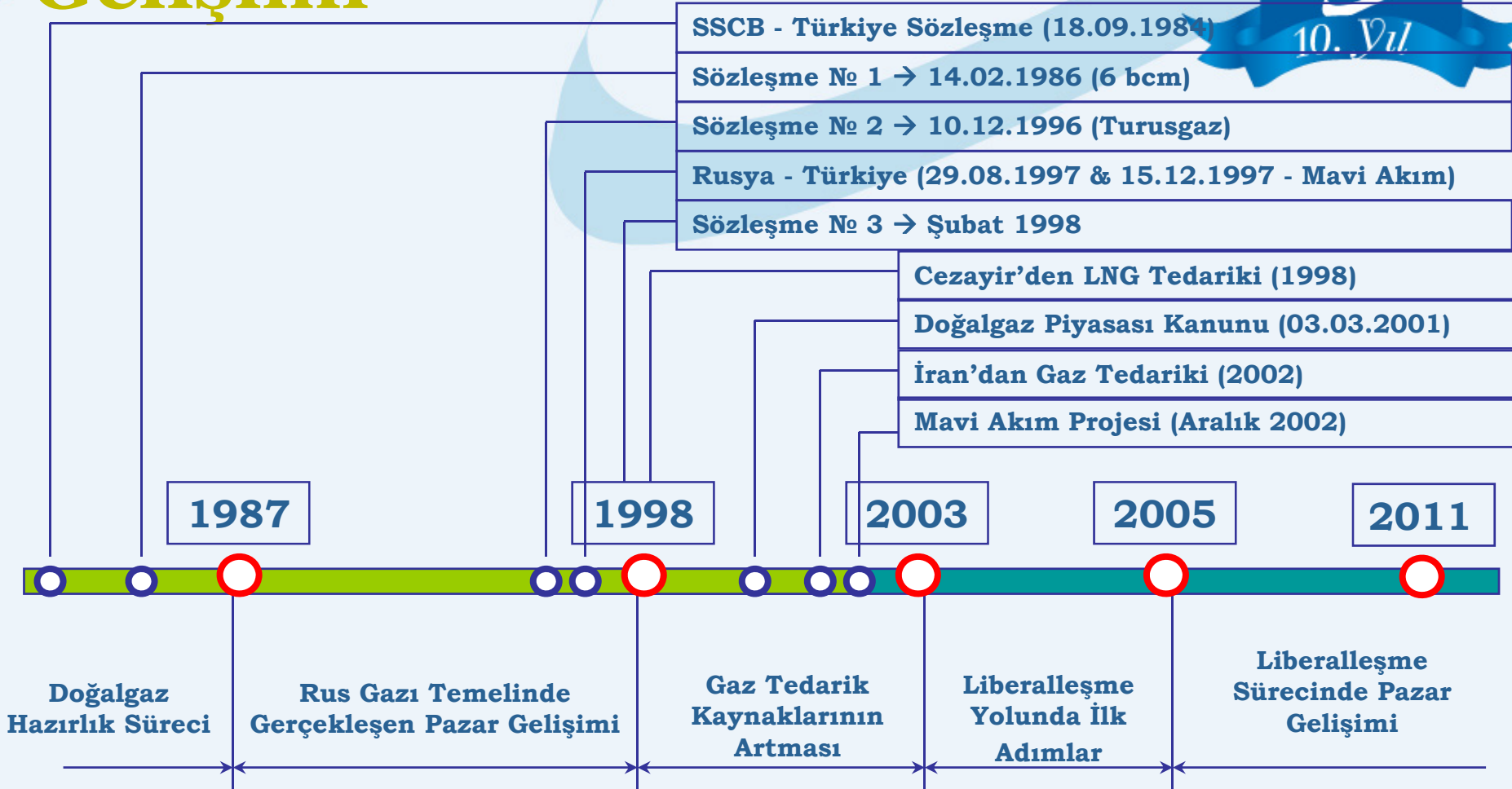

Türkiye'de Doğalgaz

- İlk Doğalgaz Keşfi : Kırklareli – 1970
- Toplam Üretilebilir Rezerv : 17,4 milyar m³
- Kümülatif Üretim (1970 – 2009) : 11,3 milyar m³
- Kalan Üretilebilir Rezerv : 6,1 milyar m³
- Yıllık Üretim (2009) : 0,7 milyar m³
- Yıllık Tüketim (2009) : 35,7 milyar m³
- Üretimin Tüketime Oranı : %2
- Üretim Dağılımı (2009) : % 43 Özel Şirketler
% 38 Özel + TPAO Ortaklığı
% 19 TPAO

Türkiye Doğalgaz Piyasasının Gelişimi

2005 - 2010

- 2005 Kasım - Kontrat Devri İhalesinin Yapılması
- 2006 Aralık - İhale Sonuçlarının Duyurulması
- 2007 Aralık - İlk Özel İthalatçı Şirketin Piyasaya Girişi

- 2009 Ocak - İkinci Özel İthalatçı Şirketin Piyasaya Girişi
- 2009 Nisan - Diğer İki Özel İthalatçı Şirketin Piyasaya Girişi
- 2009 Mayıs - LNG İthalatçısı Şirketin Piyasaya Girişi
- 2009 Haz/Tem - Toptan Satış Şirketlerinin Piyasaya Girişi
- 2010 Ocak - 5 Toptan Satış Şirketinin Faaliyete Başlaması

Türkiye'nin Uzun Vadeli Gaz Alım Anlaşmaları

Anlaşma	İmza Tarihi	Faaliyete Geçme Tarihi	Süre (Yıl)	Miktar (Plato milyar m ³ /yıl)	Bitiş Tarihi
Rusya (Batı)	Şubat 1986	Haziran 1987	25	6	2011
Cezayir (LNG)	Nisan 1988	Ağustos 1994	20	4	2014
Nijerya (LNG)	Kasım 1995	Kasım 1999	22	1.2	2021
İran	Ağustos 1996	Aralık 2001	25	10	2026
Rusya (Mavi Akım)	Aralık 1997	Şubat 2003	25	16	2028
Rusya (Batı)	Şubat 1998	Mart 1998	23	8	2021
Türkmenistan	Mayıs 1999	-----	30	16	-----
Azerbaycan	Mart 2001	Temmuz 2007	15	6.6	2022

Gaz İthalatının Kaynak Ülke Bazında Dağılımı (2009 – 2010)

	<u>2009</u>	→	<u>2010</u>
Rusya	19,894 (%55,6)	→	17,576 (%46,9)
İran	5,253 (%14,8)	→	7,766 (%20,7)
Azerbaycan	4,960 (%13,8)	→	4,521 (%12,1)
Diğer (Cezayir + Nijerya + Ege Gaz)	5,648 (%15,8)	→	7,593 (%20,3)

35,755 bcm → **37,456 bcm**
(↑ %4,7 ↑)

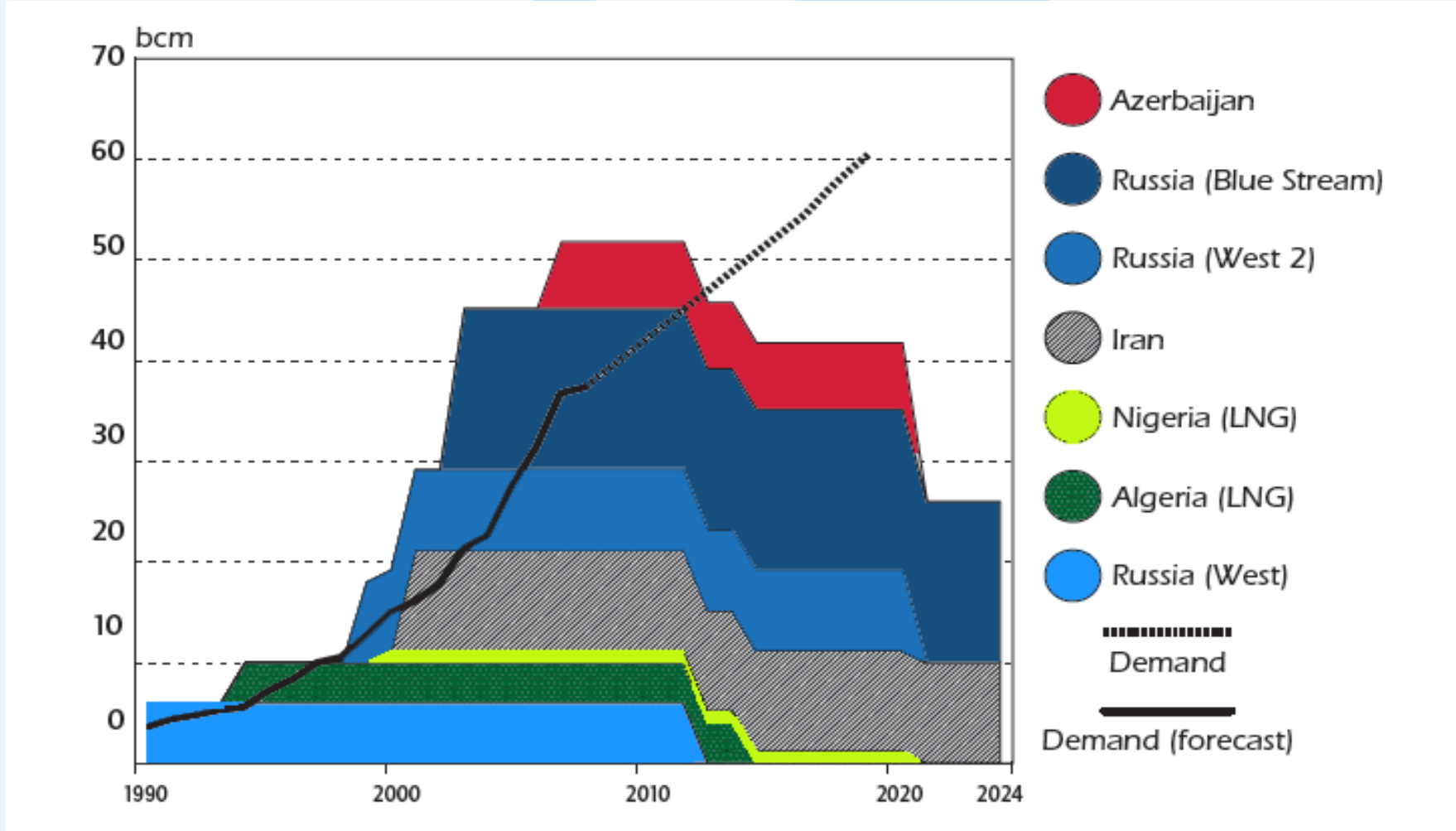
Gaz İthalatının Şirket Bazında Dağılımı (2009 – 2010)

	<u>2009</u>		<u>2010</u>
BOTAŞ	33,068 (%92,5)	→	31,730 (%84,7)
Özel Şirketler	2,687 (%7,5)	→	5,726 (%15,3)

	35,755	→	37,456

Kontrata Bağlı Gazın Talebi Karşılama Oranı (1990 – 2025)

Doğalgaz Piyasası Kanunu

Amaç

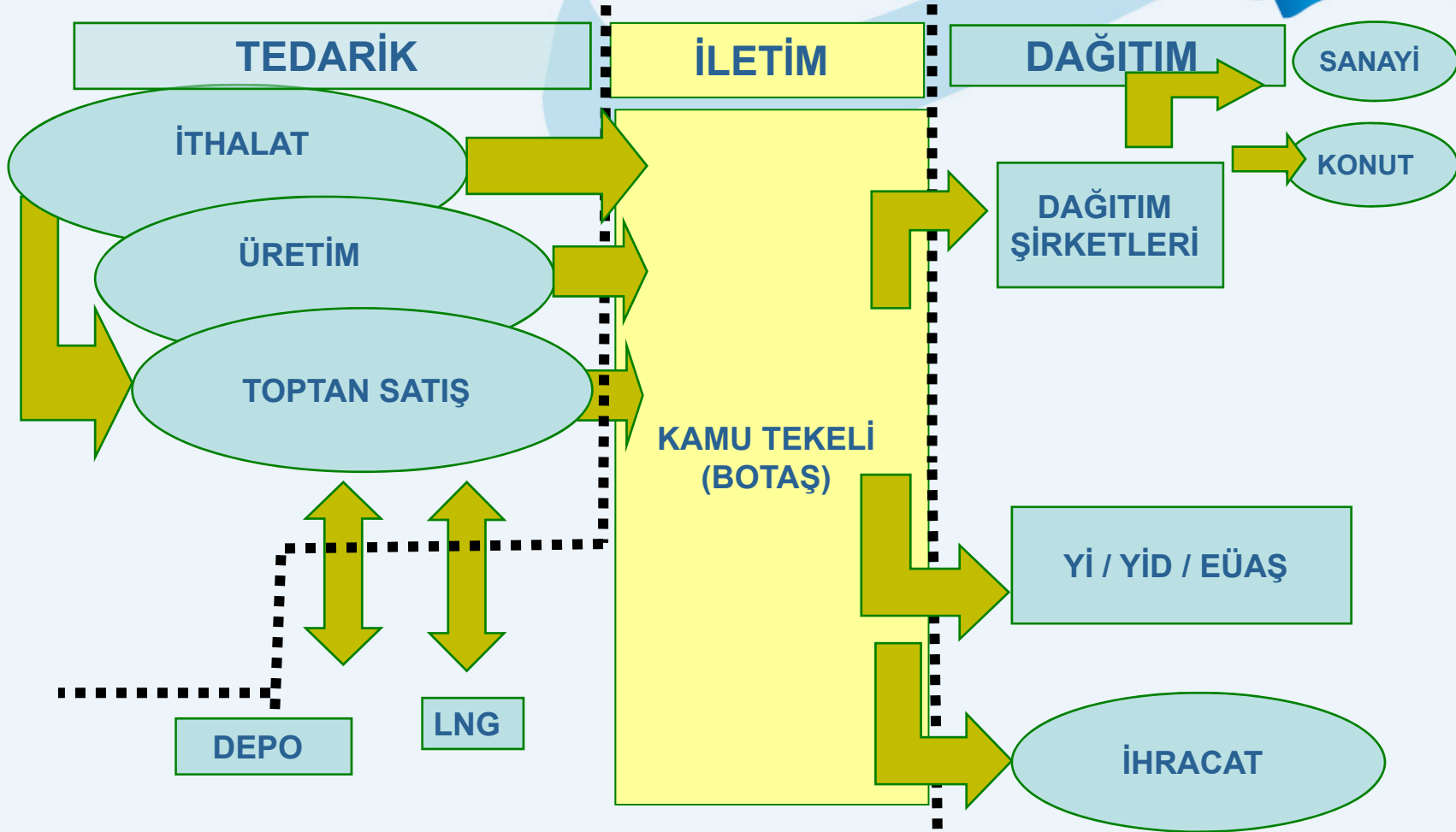
Doğalgazın kaliteli, sürekli, ucuz ve rekabete dayalı esaslar çerçevesinde tüketicilerin kullanımına sunulması için serbest, şeffaf ve rekabetçi bir piyasanın oluşturulması

Doğalgaz Piyasası Kanunu Yöntem

- 1. BOTAŞ'ın pazar payının gaz devri programlarıyla 2009 yılına kadar %20'ye düşürülmesi ve sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) ithalatı haricinde yeni gaz alım anlaşması yapmaması**
- 2. BOTAŞ'ın her takvim yılında devretmesi gereken miktarın, kanunun yürürlüğe girdiği tarihte alım taahhüdünde bulunan toplam doğalgaz miktarının en az %10'u olması**
- 3. Herhangi bir tedarikçinin pazar payının %20'yi geçmeyecek şekilde sınırlandırılması**
- 4. BOTAŞ'ın iletim, depolama ve ticaret faaliyetlerinin değişik tüzel kişilikler vasıtasıyla yürütülmesine imkan sağlayacak şekilde ayrıştırılması**
- 5. Şehir içi dağıtımının EPDK tarafından yapılacak ihaleler sonucu kazanan özel kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmesi**

Doğalgaz Piyasası Kanunu Piyasa Yapısı

Doğalgaz Piyasası Kanunu Gerçekleşenler

- 1.** BOTAŞ tarafından 2005 yılında bir Kontrat Devri İhalesi'ne çıkılmış ve 2009 yılı itibariyle 4 özel şirket faaliyete geçişlerini tamamlamıştır. Bu ilk denemede piyasanın yalnızca %10'luk kısmı özelleştirilmiştir.
- 2.** Şehir içi dağıtım konusunda kanunun öngördüğü hedefler gerçekleştirilmiş ve 66 dağıtım bölgesi özelleştirilmiştir.
- 3.** Spot LNG ithalatı başlamıştır.
- 4.** Sınırlı sayıda da olsa toptan satış şirketleri faaliyete başlamıştır.

1.Kontrat Devri Programı

<u>Şirket</u>	<u>Miktar (bcm)</u>	<u>İthalata Başlama Tarihi</u>
Shell Enerji	0,25	Aralık 2007
BosphorusGaz	0,75	Ocak 2009
Enerco Enerji	2,50	Nisan 2009
Avrasya Gaz	0,50	Nisan 2009
<hr/>		
	4,00 bcm	(piyasanın %10'u)

Doğalgaz Piyasası Kanunu Henüz Gerçekleşmeyenler

1. BOTAŞ'ın pazar payı, kanuna rağmen %20'lik düzeye inmemiş olup hala %85 mertebesinde.

2. BOTAŞ, kanun uyarınca sürdürmesi gereken Kontrat Devri İhalelerini devam ettirmemiştir.

3. BOTAŞ, kanun uyarınca yapması gereken miktar devirlerini yapmadığından etkin bir toptan satış segmenti ve özel sektör / kamu sektörü dengesi oluşturulamamıştır.

4. 2011 yılına girilmiş olmasına rağmen BOTAŞ, İletim, Depolama ve Ticaret olarak farklı tüzel kişiliklere göre yeniden yapılandırılmamıştır.

PETFORM Önerileri

- 1. Kontrat ve/veya Miktar Devri ve özel sektörün gaz ithaline ilişkin kısıtlamaların kaldırılması yoluyla özel sektörün ithalat payının arttırılması**
- 2. Doğalgaz Piyasası Kanunu'nun öngördüğü şekilde BOTAŞ'ın ayrıştırılmasının tamamlanması**
- 3. Maliyet Bazlı Fiyatlandırma Mekanizması'nın, BOTAŞ'ın piyasa payı gazın gazla rekabetine imkan sağlayacak seviyeye düşene kadar uygulanması**

TEŞEKKÜRLER